

Realizácia nadnárodného projektu SEE Science na Slovensku – prvý rok riešenia

Nadnárodný projekt **SEE Science – Podpora inovácií budovaním kapacít a siete centier vedy v regióne juho-východnej Európy**¹ je zameraný na podporu rozvoja centier pre popularizáciu vedy, v ktorých môžu návštevníci „vedu vnímať všetkými zmyslami“, telom, rukami, myslou, srdcom – od vedeckých základov po najnovšie poznatky, pozorovaním, modelovaním, vlastným experimentovaním cez reálne objekty, s ktorými priamo interagujú, aj sledovaním náročných vedeckých experimentov sprostredkovaných multimédiami, v diskusiách s vedcami, aj sprostredkované cez osudy výnimočných osobností vedy. V prostredí v ktorom rezonujú **inovácie a kooperácie**. V prostredí, do ktorého sa radi vracajú, a najmä deti, mládež, rodiny môžu „príjemne tráviť svoj voľný čas“ a mimovoľne poznávať. V prostredí, ktoré je jedinečným priestorom pre kultivovanú propagáciu tých profesií a inštitúcií, ktoré sa oprávnené považujú za hýbateľa inovácií – za základný predpoklad a nutnú podmienku takého rozvoja regiónu, v ktorom sa ekonomika rozvíja uvážene, s ohľadom na sociálny rozvoj, zdravie obyvateľstva, zdravé životné prostredie (smart growth).

Pod podporou rozvoja centier vedy v rámci nadnárodného projektu SEE Science sa rozumie najmä systémová podpora. Vytvorenie dlhodobých podmienok – univerzálnych nástrojov a prostriedkov pre také fungovanie centier vedy, ktoré zodpovedá súčasným a budúcim potrebám „smart growth“ na Slovensku i v Európe¹.

Nadnárodný projekt SEE Science realizuje 10 partnerov so svojimi asociovanými partnermi zo 7 krajín, pre ktorých pojmy **inovácia a kooperácia** nie sú len kľúčovými pojmami pre centrá vedy, ale aj hlavnými znakmi spolupráce v rámci partnerstva veľmi rozdielnych inštitúcií (združení, centier vedy, múzeí, magistrátov, štátnych organizácií). Nielen projekt, ale aj proces kolektívneho a individuálneho postupu odlišných partnerov projektu je sám osebe vysoko inšpiratívny.

Slovenský partner projektu SEE Science

Slovenským partnerom v SEE Science je *Centrum vedecko-technických informácií SR* (CVTI SR), konkrétne jeho zložka *Národné centrum pre popularizáciu vedy v spoločnosti* (NCP).

CVTI SR prevzalo partnerstvo v projekte od občianskeho združenia SCHOLA LUDUS. K zmene došlo na základe ponuky zo strany SCHOLA LUDUS, so zámerom naplno využiť potenciál projektu, keďže:

- CVTI SR má na realizáciu projektu optimálne kompetencie udelené MŠVVaŠ SR, ktoré sú zakotvené v Štatúte CVTI SR;
- CVTI SR má vybudovanú základnú inštitucionálnu štruktúru centra vedy (projekt sa rieši na Národnom centre pre popularizáciu vedy a techniky (ďalej NCP VaT), ktoré je pracoviskom CVTI SR, a v prepojení na aktivity ďalších pracovísk);
- CVTI SR disponuje modernou infraštruktúrou, ktorá je nutným predpokladom moderného centra vedy (systém riadenia, informačno-komunikačné siete);
- CVTI SR má široké partnerstvo s rozhodujúcimi aktérmi v oblasti vedy, techniky, hospodárstva a i. v SR;
- CVTI SR je národným koordinátorom, resp. partnerom projektov zásadného významu pre inovácie vedy, techniky a spoločnosti, ktoré sú rozhodujúce aj pre popularizáciu vedy;
- CVTI SR má založenú tradíciu popularizačných aktivít (napríklad Týždeň vedy, vedecká kaviareň a cukráreň, cena ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR za vedu a techniku).

SCHOLA LUDUS, ktorá sa podieľala na príprave a naštartovaní nadnárodného projektu, vnáša do projektu jedinečné know-how z oblasti centier vedy vo svete, aj vlastné know-how a skúsenosti z presadzovania projektu Slovenské cen-

¹ Viac pozri článok Teplanová, K.: SEE Science, SEE future. Veda v juhovýchodnej Európe, budúcnosť juhovýchodnej Európy. In *ITlib. Informačné technológie a knižnice*, 1/2012, s. 36.

trum vedy pre všetkých (1991 – 2001)² a pro-vedeckého neformálneho poznávania³ získané z viac než 20 ročnej unikátnej praxe s priamou popularizáciou vedy cestou interaktívnych výstav⁴, tvorivých dielní, vedeckých show, súťaží atď. s viac než 2 miliónmi účastníkov.

Centrá vedy podľa partnerov SEE Science

Jedným z prvých spoločných výstupov projektu SEE Science je definícia centier vedy. Centrum vedy je podľa partnerov SEE Science každá moderná otvorená inštitúcia, ktorá

1. vŕhava ľudí do vedy cez interaktívne výstavy a programy;
2. predstavuje nezávislý zdroj informácií vytvárajúci platformu na sprístupňovanie rôznych vedeckých pohľadov na vedecké problémy;
3. prispieva k zmene spoločenskej klímy voči vede a technike a zvyšuje motiváciu mladých ľudí k výberu vedeckej kariéry;
4. poskytuje študentom vzdelávacie aktivity, ktoré sú komplementom školského kurikula, ponúka tréningy a profesionálne programy pre učiteľov;
5. poskytuje platformu, na ktorej sa môžu stretávať vedci s verejnosťou, aby diskutovali sporné a aktuálne otázky týkajúce sa vedy a techniky, ktoré sú rozhodujúce pre ekonomický a sociálny rozvoj Európy.

Centrum vedy je zo svojej podstaty otvorenou inštitúciou pre všetkých, ktorej efektívne fungovanie je možné len v širokej spolupráci na lokálnej úrovni. Preto aj nadnárodný projekt SEE Science je postavený na spolupráci nielen partnerov projektu, ale vo veľkej miere aj na spolupráci s lokálnymi aktérmi v oblasti vedy, vzdelávania, techniky, kultúry, správnych a verejnoprávných priemyselných a obchodných inštitúcií, a očakáva sa, že spolupráca bude v prospech každej inštitúcie a organizácie.

Rozvoj centier vedy na Slovensku

V rámci nadnárodného projektu už bola vytvorená **Metodológia pre porovnávaciu SWOT analýzu centier vedy a metodológia pre benchmarking centier vedy**⁵, ako strategické nástroje pre identifikáciu rozvojových oblastí, strategické rozhodovanie a tvorbu spoločného *Akčného plánu centier vedy v rámci SEE Science*. Vytvorená **SWOT** metodológia je silným nástrojom na jasné identifikovanie vlastných silných a slabých stránok každej inštitúcie vo vzťahu k *inováciám a popularizácii vedy*, ako aj príležitostí a prekážok, ktoré môžu ovplyvniť jej ďalší rozvoj.

Aplikovaním vytvorenej metodológie na CVTI SR sme identifikovali nasledujúce prioritné rozvojové oblasti pre popularizáciu vedy:

- inštitucionálne posilnenie NCP VaT ako *centra vedy*, a tým aj posilnenie reálnej pozície CVTI SR v oblasti popularizácie vedy a rozvoj atraktívnych a efektívnych aktivít v tejto oblasti, aj s využitím vlastných obsahových zdrojov (knižnica, patenty, transfer technológií) a súčasných sietí a aktivít;
- vytvorenie *siete regionálnych centier vedy*, s podporou NCP VaT a miestnych zdrojov (v spolupráci s miestnymi správnymi orgánmi, úradmi práce, firmami, školami);
- vytvorenie *virtuálneho centra vedy NCPVaT* pre efektívne celoplošné pôsobenie v širokom systéme lokálnych partnerstiev s vysokými školami, vedeckými, výskumnými a vývojovými pracoviskami, školami aj nadnárodnými i miestnymi firmami a organizáciami s cieľom zabezpečiť a odborne garantovať permanentnú inováciu obsahu centier vedy (vytypovanie a transformácia vedeckého poznania laikom);
- napojenie centier vedy na národnú infraštruktúru výskumu, vzdelávania, kultúry a hospodárstva (koordinovanú CVTI SR) a medzinárodnú infraštruktúru;
- komplexné systémové zabezpečenie centier vedy – finančné, personálne včítane špeciálnej profesionálnej prípravy, priestorové, technické, materiálové, zodpovedajúce významu centier vedy v inovatívnej Európe;
- kooperácia s vysokými školami zameraná na zabezpečenie a odborné garantovanie moderné sprostredkovanie vedeckého obsahu špeciálnym skupinám i najširšej verejnosti (výchova popularizátorov vedy, komunikátorov vedy, edukátorov pro-vedeckého poznávania).

Na to, aby sa vytýčené prioritné oblasti naplnili, sú plánované okrúhle stoly so všetkými potenciálnymi partnermi. Práve v tomto období CVTI SR v rámci projektu SEE SCIENCE hľadá partnerov na spoluprácu v 2 výzvach:

² Teplanová, K.: *Prezentácia projektu Slovenské centrum vedy pre všetkých*. Koordinačná rada, poradný orgán ministra školstva pre prípravu SCVV a Nadácia SCHOLA LUDUS. Bratislava 5. 11. 2001.

http://www.scholaludus.sk/new/sl/SCVV_prezentacia_projektu.pdf

³ Pojem *pro-vedecké poznávanie* a podobne *pro-vedecké učenie* je z dielne SCHOLA LUDUS (autorka K. Teplanová) – je postavené na osvojovaní si moderných vedeckých prístupov, s orientáciou na komplexitu a serióznou tvorivosťou cestou riešenia konkrétnych „vlastných“ – osvojených problémov).

⁴ Napríklad výstava SCHOLA LUDUS Kvapaliny http://www.scholaludus.sk/new/SL20/Galeria_SL20/

⁵ Za tvorbu *Metodológia pre porovnávaciu SWOT analýzu centier* a jej realizáciu je zodpovedné CVTI SR.

1. Výzva na kooperáciu v oblasti popularizácie vedy pre vysoké školy, SAV a pod.

Prvá výzva je určená všetkým potenciálnym strategickým partnerom NCP VaT v CVTI SR z radov vysokých škôl, ústavov SAV, výskumných a vývojových ústavov a pod.

Prihlásení partneri dostanú dotazník zameraný na inovácie vo vlastnej organizácii a metodologické pokyny na vytvorenie vlastnej porovnávej SWOT analýzy so zameraním na popularizáciu vedy, techniky a inovácie v oblasti: **popularizácie vedy pre vlastnú inštitúciu, transformácie vedeckého poznania laikom, podpory lokálnych rozvojových oblastí v spolupráci s centrom vedy a v oblasti novej profesie „popularizátor vedy“.**

Cieľom je zdefinovať **rozvojové oblasti a témy** na úrovni vlastnej inštitúcie a z nich vyvodiť tie, ktoré bude možné v ďalšom efektívne rozvíjať v kooperácii s NCP VaT .

Podmienky zapojenia sa do projektu:

1. Na spracovaní dotazníka zameraného na inováciu a SWOT analýzu bude za inštitúciu participovať kompetentná skupina (napr. vedenie fakulty rozšírené o vedúcich odborných katedriach a pracovníkov zodpovedných za propagáciu fakulty). V prípade záujmu CVTI SR môže poskytnúť školenie alebo mediátora k realizácii okrúhleho stola.
2. Kompetentní a tvoriví zástupcovia zapojených inštitúcií sa zúčastnia okrúhleho stola s cieľom navrhnúť konkrétne mechanizmy a postupy kooperácie s NCP VaT v CVTI SR v oblasti popularizácie vedy.
3. Kvalitné podnetné a tvorivé výstupy budú verejne zdieľané a môžu byť ohodnotené.

2. Výzva na vytvorenie regionálneho centra vedy

Výzva je určená **pre mestské zastupiteľstvá, samosprávy, regionálne strategické podniky, firmy, ale aj všetkých, ktorí disponujú vhodným priestorom pre zriadenie lokálnych centier vedy, poprípade by chceli byť nápomocní pri napĺňaní cieľov centra.** Cieľom je viac osloviť a priblížiť sa širokej verejnosti po Slovensku najmä v období krízy a zvyšujúcej sa nezamestnanosti) s heslom **Veda pre všetkých – inovácie pre budúcnosť** (bezplatný vstup, miesto popularizácie vedy, rozvoja logického myslenia, tvorivé využitie voľného času, ponuka kvalitnej a náročnej zábavy na miesto alkoholu a drôg, rozvíjanie dobrovoľníctva...).

Prihlásiť sa môže každý, kto preukáže, že dlhodobu disponuje vhodným priestorom na zriadenie regionálneho centra vedy.

Dlhodobým zámerom je vybudovať sieť regionálnych centier vedy, v ktorých sa budú realizovať putovné interaktívne populárno-vedecké výstavy, programy a aktivity centra vedy určené školám aj širšej verejnosti.

CVTI SR zabezpečí školenie personálu a regionálnym centráram vedy bude tiež poskytovať obsah – výstavy, programy, multimediálne materiály⁶, metodické materiály a podľa potreby aj inštruktáže k novým aktivitám. Na komunikáciu medzi centrami vedy, ich miestnymi partnermi, ako aj smerom k užívateľom bude slúžiť virtuálne centrum vedy, ktoré bude zabezpečovať a prevádzkovať CVTI SR.

Miestne prevádzkové náklady jednotlivých centier vedy však musia byť hradené z iných lokálnych zdrojov. Na zvýšenie zamestnanosti v regióne a zníženie mzdových nákladov v regionálnych centrách vedy sa môže využiť absolventská prax⁷.

Absolventskou praxou v centrách vedy môžu mladí odborníci do 25 rokov získať ďalšie jedinečné odborné a praktické skúsenosti, v činnostiach z rôznych vedných odborov a so všetkými vekovými skupinami, a tým si zároveň rozšíriť možnosti uplatnenia sa na trhu práce. Týmto spôsobom projekt regionálnych centier vedy prispieje aj k riešeniu problému nezamestnanosti, aj k rastu povedomia o význame vedy v spoločnosti, aj k zvýšeniu kultúry a vzdelanosti v regióne.

O tom, v ktorých mestách regiónov sa centrá vedy zrealizujú ako prvé, rozhodne poradie prihlášok, aj ponúkaná kvalita. Už v roku 2012 sa pilotne môže začať realizovať spolupráca v 1 regionálnom centre a v ďalších rokoch by bolo možné ich zriaďovať aj v iných krajoch.

Obe výzvy aj s kompletnými podmienkami budú zverejnené 17. júna 2012 na webovej stránke CVTI SR.

Katarína Teplanová
(kteplanova@scholaludus.sk)

Eva Kalužáková
(eva.kaluzakova@cvtisr.sk)

⁶ Napr. už vytvorené diely Spektier vedy, Portrétov slovenských vedcov, videozáznamy z popularizačných akcií Veda v CENTRE a Vedecká cukráreň.

⁷ Spolupráca s Úradmi práce pri zabezpečovaní, praxe podľa §51 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a § 10 vyhlášky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 44/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov. Príspevok v zmysle zákona vypláca príslušný Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny.